

Маслова А.В.

Гончарова О.А.

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Прийняття Лісабонського договору у 2007р. стало важливим кроком до встановлення та поширення спільних європейських цінностей для країн Європейського Союзу. Згідно із зазначеним договором, цінності представляють собою морально-етичні основи європейського суспільства, де переважають інклюзивність, толерантність, справедливість, солідарність та відсутність дискримінації. Такі спільні цінності є невід'ємною частиною європейського способу життя, тому їх поширення та дотримання сприяє наближенню України до стандартів ЄС та набуття нашою країною статусу держави – члена ЄС.

Останнім часом тема толерантності, як однієї з провідних цінностей ЄС, стала однією з найбільш актуальних і широко затребуваних в освітньому просторі. Як доводять численні дослідження в галузі педагогіки та психології, виховання толерантності необхідно починати ще з дошкільного віку, коли у дитини починають формуватись моральні цінності, норми поведінки, закладається сприйняття власної та іншої особистості як самоцінності, й продовжувати під час навчання у початковій школі, коли дитина зустрічається із новими нормами поведінки, цінностями, іншими культурами, незвичними ситуаціями, на які вона має навчитися реагувати адекватно й толерантно [5, с. 2]. В той же час, імплементація загальноєвропейських цінностей, в нашому випадку толерантності, в зміст програм різних навчальних предметів, англійської мови зокрема, сприятиме успішному формуванню загальної культури толерантності у здобувачів початкової освіти. Тому **мета цієї публікації** полягає у визначенні

особливостей формування толерантності дітей молодшого шкільного віку в процесі вивчення іноземної мови.

Толерантність виступає предметом дослідження багатьох як українських, так і зарубіжних учених. Зокрема, її дослідженням займалися С. Березка, Г. Бюзелева, О. Грива, Дж. Доннелі, О. Дрозд, Л. Левіна, М. Монастирська, Н. Скрипник, В. Тернопільська, Ю. Тодорцева, Д. Хейд та інші.

У педагогічному словнику толерантність (лат. *tolerantia* — терпіння) трактується як терпимість до чужих думок, вірувань, переконань, поведінки [2, с. 448]. Програма «Нова українська школа у поступі до цінностей» характеризує толерантність як здібність ставитися із терпінням до інтересів, поглядів, вірувань, звичок і поведінки оточуючих [3]. За визначенням О. Дрозд, толерантність являє собою активну позицію індивіда, його здатність сприймати без агресії думки, що відрізняються від власних, а також високо поцінювати культурне багатство, особливості способу життя і поведінки інших людей, націй [1, с. 16]. Інша українська дослідниця Н. Скрипник трактує толерантність як багатоаспектне поняття, яке з одного боку являє собою «ціль і результат виховання, яке супроводжується формуванням певних моральних позицій, а з іншого - моральну якість особистості, яка виявляється у характерній поведінці, вчинках та стосунках з оточуючими» [4, с. 10]. Погоджуючись із таким трактуванням, робимо висновок про те, що толерантність передбачає вміння краще розуміти себе й інших, вступати з ними в контакт, взаємодіяти без примусу, виявляти повагу й довіру.

Якщо ж говорити про перші шкільні роки, то слід також зауважити, що виховання толерантності у дітей цього віку пов'язане з необхідністю адаптації у новому соціальному середовищі, з якого учень запозичує зразки моральної поведінки. Це потребує застосування у виховному процесі умов, що відповідають віковим та психологічним особливостям учнів. Головну роль при цьому відіграє авторитет учителя, його педагогічна компетентність, яка служитиме прикладом для наслідування та виправлятиме соціальні, моральні, етичні вади кожної окремої особистості [5, с. 3]. Крім того, особливої уваги

вимагає процес формування взаємин у шкільному колективі, які мають бути організовані на засадах взаємодопомоги, довіри, доброзичливого й відкритого спілкування.

Необхідно також зазначити, що робота по формуванню культури толерантності учнів початкової школи має вестись комплексно під час навчання різних шкільних предметів, включаючи іноземну мову. Вивчення англійської мови в цьому віці залучає дітей до культурного різноманіття, привчає сприймати адекватно представників інших народів та вірувань, дозволяє формувати культуру спілкування, етику стосунків, виховує повагу до традицій та звичаїв народів, які розмовляють іншою мовою. Таким чином, формування толерантної свідомості відбувається шляхом закріплення в учнів навичок комунікативного спілкування без насильства в різних його проявах, удосконалення вміння прийняття самостійних рішень, почуття відповідальності за реалізацію особистісної позиції в діях та вчинках, відкритості до сприймання людських цінностей [6, с. 103].

Вихованню толерантності в учнів початкової школи сприяє використання методів арт-терапії, казко-терапії, сюжетно-рольової гри, які сприяють формуванню толерантного ставлення до оточуючих, одночасно розвиваючи комунікативні вміння. Застосування на заняттях прикладів з казок («The Ugly Duckling» автора Н.С. Andersen), уривків з книжок (таких як «Whoever You Are» автора Mem Fox, «Come and Abide (We Are All the Same Inside)» автора Timothy D. Bellavia, «How Are We Alike?» автора Linda Rieger), ілюстрацій і картин, різноманітних ігор («Find Someone Who...»), екскурсій, тематичних проєктів («Everybody Is Unique: A Lesson in Respect for Others»), драматизацій і інсценівок, відеопереглядів (наприклад, дитячий мультфільм «PIEP (half pig/half sheep). A children's story about tolerance and diversity»), які супроводжуються бесідою щодо прочитаного, прослуханого, переглянутого, безперечно призводить до прояву чуйності, уміння пожаліти, поспівчувати, порадіти, згадати власні позитивні й негативні вчинки.

Наведемо приклади вправ на розвиток толерантності.

Вправа 1. Read the story, answer the questions given below and discuss it with your classmates.

Once I went home when I saw a dog on the road. The dog was not really healthy. It had a lot of wounds on his leg and tail. I decided to get the dog to the hospital. The doctor helped to cure the animal. I really love dogs and I decided to pick him home. Now he is my pet and I named him Bingo.

1. What happened in the story?
2. How might you feel or act if you were one of the story characters?
3. Why is it important to take care of sick animals?
4. Do you have a similar experience as described in the story? Share your thoughts about the story.

Вправа 2. Read the beginning of the story. How do you think it finishes? How might the girl feel at the beginning of the story? Whom would you like talk to when you feel sad and lonely? Give your variant of an appropriate ending.

Once upon a time there lived a girl called Lucy. She and her family had to move to another city due to family trouble. They arrived to the new city where they had a very nice welcome. Next morning Lucy went to her new school. The girl was very shy and it was hard for her to speak to anybody. All her classmates were playing except Lucy. The girl asked them to play, but they ignored her. ...

Вправа 3. The teacher asks the students a series of questions: What is tolerance? Should people always be tolerant no matter what? The teacher leads the students to the idea that even as we refuse to tolerate certain behaviors and values of others, we must never treat them with disrespect and violate their basic human rights. The teacher facilitates the discussion of tolerance issues and helps the class to come up with a definition of the word «tolerance» [7, с. 281].

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, доходимо висновків, що основними напрямками діяльності вчителя англійської мови з метою формування толерантності в учнів початкової школи має бути розширення культурного кругозору та руйнування негативних стереотипів у ставленні до носіїв іншої культурної системи, їх вірувань і традицій. При цьому зазначимо,

що виховання в молодших школярів толерантності можливе лише за умови організованої, цілеспрямованої та систематичної роботи на уроках англійської мови всіх учасників освітнього процесу – як самих дітей, так і педагога. Тільки за цієї умови дитина формується як індивід, в неї закладається певна толерантна модель поведінки і взаємостосунків, які будуть використовуватись у подальшому дорослому житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дрозд О.В. Формування толерантності дітей старшого дошкільного віку у поліетнічному середовищі ДНЗ. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського*, Вип. 1.45 (106), 2014. С. 15-19.
2. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Педагогічна думка, 2001. 1440 с.
3. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. Режим доступу: <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/>
4. Скрипник Н.І. Виховання толерантних взаємостосунків дітей старшого дошкільного віку : навчально-методичний посібник / Скрипник Н. І. – Умань : ПП Жовтий, 2011. 99 с.
5. Тернопільська В.І. Особливості виховання толерантності у дітей молодшого шкільного віку. *Нові технології навчання: Наук.-метод. зб.* / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. К., 2014. Вип. 82, Част.1., С. 66-71.
6. Тодорцева Ю.В. Педагогіка толерантності як технологія навчання англійської мови учнів основної школи. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*. Серія Педагогіка, №2 (115), 2017. С. 100-104.
7. Levina, L., Lukmanova, O., Romanovskaya, L., & Shutova, T. (2016). Teaching tolerance in the English language classroom. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 236, P. 277 – 282.